

Hoe je lokaal het leed van de coronacrisis kan verzachten

Als er ooit een tijd is geweest die om solidariteit vroeg, is het wel deze. Solidariteit met je kwetsbare en eenzame oudere buurman en -vrouw, met de driedubbele diensten draaiende verplegers en artsen, met de mensen in de kinderopvang, met de schoonmakers en met de vakkenvullers en kassières in je supermarkt. De coronacrisis vraagt om doortastend en menselijk handelen. Niet alleen op het vlak van de volksgezondheid, maar juist ook op andere gebieden.

Als lokale politiek kan je het maatschappelijk en economisch leed van je inwoners verzachten. Het Centrum voor Lokaal Bestuur verzamelde mooie en hoopgevende voorbeelden uit heel het land. Gezien de onvoorspelbaarheid en omvang van de epidemie is dit overzicht verre van compleet en ook niet allemaal overal even toepasbaar. Maar het is een begin. Stilzitten is geen optie, en dat doen onze (en andere) wethouders en raadsleden dan ook niet.

Door: Jan Erik Keman & Sofie Kuilman

Afbeelding: Martijn Beekman

In één klap zonder inkomen

De uitbraak van het coronavirus is in de eerste plaats een gezondheidscrisis, maar ook de economie wordt keihard geraakt. Niet voor niets kondigde het kabinet een noodpakket van

ongekende proporties aan. Zzp'ers kunnen bij de [gemeente](#) versneld (binnen vier weken in plaats van 13 weken), zonder aanvullende eisen en zonder terugbetaling (normaal gesproken wel) de bijstand voor zelfstandigen (bbz) aanvragen. Hun inkomen wordt dan aangevuld tot het sociaal minimumloon. Dit geld komt van het Rijk en gaat dus niet van de gemeentebegroting af.

De voorstellen moeten nog worden uitgewerkt, maar een aantal gemeenten, waaronder Rotterdam, kiest ervoor om nog voor het weekend het proces in gang te zetten. De bbz biedt daarvoor ook mogelijkheden. Zo is in Rotterdam per direct de 'levensvatbaarheidstoets' uitgesteld, zodat het geld nu binnen 2 à 4 weken in plaats van de gebruikelijke 13 weken kan worden toegekend. Daarnaast wordt vooruitlopend op de landelijke wijziging de lening meteen omgezet in een krediet.

Ook voor flexwerkers was er geruststellend nieuws. De overheid betaalt tot 90% van de lonen van werknemers van bedrijven, die door de coronacrisis worden geraakt en meer dan 20% omzetsdaling verwachten, door. Er is alleen wel een hele grote maar. Doordat de werkzaamheden sterk teruglopen en de economische verwachtingen somber zijn, ontdoen bedrijven zich nu al van hun flexibele schil. Aflopende contracten worden niet verlengd, en uitzendkrachten en mensen met een nulurencontract worden niet meer opgeroepen. Voor de werknemers die van de ene op de andere dag thuiszitten en hun inkomen als sneeuw voor de zon zien verdwijnen, is dat een buitengewoon hard gelag.

Uiteraard ben je in je gemeente voor een groot deel afhankelijk van wat er landelijk aan noodmaatregelen wordt uitgezet. Maar wie zijn baan verliest en geen recht (meer) heeft op de ww, klopt bij de gemeente aan voor bijstand. Op dat moment kan de gemeente het verschil maken door zich vriendelijk en meewerkend op te stellen. Met de tegenprestatie, sollicitatieplicht en het korten op de uitkering als er niet aan de eisen van de Participatiewet wordt voldaan, kent de gemeente nogal wat restrictieve instrumenten. Door daar geen gebruik van te maken en net als [Rotterdam](#) de administratieve zorgen weg te nemen, de wachttijd te verkorten en zo snel en ruim mogelijk financiële zekerheid te bieden, zorg je ervoor dat uitkeringsgerechtigden in deze onzekere tijden in ieder geval verzekerd zijn van een inkomen.

Verder kan je als gemeente kiezen voor uitstel of kwijtschelding van gemeentelijke heffingen. Voor inwoners, die door de coronacrisis gebruik moeten maken van de bbz of in de ww en bijstand terecht komen, valt daarbij te denken aan de afvalstoffenheffing, de ozb, de hondenbelasting en rioolheffing.

De gemeenten [Arnhem, Renkum en Rheden](#) bieden ondernemers – daar valt iedereen onder die ingeschreven staat bij de KvK, ook zzp'ers, stichtingen en verenigingen en ondernemers die actief zijn in kunst en cultuur - uitstel van gemeentelijke belastingen. Intern wordt hard gewerkt om de processen en systemen op orde te brengen. In de loop van volgende week kunnen ondernemers uitstel aanvragen voor de ozb, rioolheffing en de afvalstoffenheffing. De belastingen kunnen op een later moment in termijnen terug betaald worden.

Tot slot kunnen voor mkb'ers zaken als de precariobelasting en toeristenbelasting worden uitgesteld of kwijtgescholden. Ook kunnen boetes als een termijn wordt gemist, worden geschrapt. Daarnaast is het bieden van overbruggingskredieten mogelijk, zodat mensen niet acuut in geldnood komen. Deze kredieten moeten makkelijk toegankelijk zijn: dus geen bureaucratie vooraf, maar meteen toekennen en achteraf beoordelen.

Oplopende schulden voorkomen

Wie van de ene op de andere dag van de bijstand of het sociaal minimumloon moet leven, zal moeite hebben om de vaste lasten op te brengen. Energierekeningen blijven liggen, de huur wordt een maand te laat overgemaakt en de zorgverzekering wordt niet of later betaald. Als gemeente ben je verantwoordelijk voor de schuldhelpverlening en kan je voorkomen dat kleine schulden oplopen en mensen in een negatieve spiraal terecht komen. Veel gemeenten doen aan preventieve schuldhelp.

Zo kan een gemeente met [vroegsignalering](#) hoog oplopende schulden voorkomen. Met woningbouwcorporaties, energiemaatschappijen, internetproviders en zorgverzekeraars worden dan afspraken gemaakt. Wanneer iemand betalingsachterstanden heeft, wordt meteen aan de bel getrokken en een werkbare betalingsregeling getroffen, zodat de schulden niet oplopen en mensen niet van het water, gas, internet en licht worden afgesloten. Omdat de financiële onzekerheid van veel mensen de komende tijd sterk zal toenemen, is het zaak om als gemeente in te zetten op vroegsignalering. Intensiveer en breid de aanpak uit waar mogelijk.

De overheid moet hierbij ook kijken naar haar eigen rol als schuldeiser. De overheden, ook gemeenten, behoren tot de grootste en meest hardvochtige schuldeisers. De [landelijke armoedecoalitie](#) roept dan ook op om te stoppen met nieuwe invorderingsmaatregelen, zoals beslaglegging op inkomen, beslag op de bankrekening, inboedel of auto en verrekening van schulden door te korten op toeslagen en uitkeringen. Ook dienen er geen verhogingen, boetes en rente op al bestaande achterstanden te worden geheven.

Voorkom huisuitzettingen

De wereld staat stil, maar de bureaucratie draait door. Dat geldt voor veel geautomatiseerde maatregelen, zoals beslagleggingen, afsluitingen van energie, water en internet en huisuitzettingen vanwege betalingsachterstanden. Ook nu het land gebukt gaat onder de maatregelen om de verspreiding van het corona-virus in te dammen, worden er mensen hun huis uit gezet. Terwijl aan de andere kant de hulpverlening stopt en bewoners lastiger elders terecht kunnen door de sociale beperkingen. Die combinatie leidt er toe dat kwetsbare mensen in grote (financiële) problemen terecht komen.

Maar niet alleen huurders in de sociale sector gaan onzekere tijden tegemoet. Voor antikraak-beheerders, die leegstaande panden verhuren, is het *business as usual* en worden bewoners 'gewoon' op straat gezet. Ook huurders in de vrije sector en huizeigenaren zijn bang het dak boven hun hoofd te verliezen, doordat ze de huur of hypotheek niet meer op kunnen brengen vanwege inkomensverlies.

Op dit moment iemand [uit huis zetten](#) is onacceptabel. De bijzondere omstandigheden waarin we nu leven, vragen om coulerie en flexibiliteit. Ga in gesprek met corporaties en particuliere verhuurders, voorkom samen dat mensen tijdens de pandemie op straat komen te staan en spreek af dat de komende drie maanden – of indien de maatregelen daarom vragen nog langer – niemand uit huis wordt gezet. In een aantal buitenlandse steden zijn de huisuitzettingen vanwege het coronavirus al in de ban gedaan. Onder andere in New York, San Francisco, Barcelona en [Brussel](#) is dit het geval.

Ook in [Amsterdam](#) zijn de huisuitzettingen door corporaties opgeschort, ongeacht of de betalingsachterstanden al voor de coronacrisis zijn opgebouwd. Huurders met een achterstand krijgen een betalingsregeling aangeboden, waarbij gekeken wordt wat huurders nog wel en niet kunnen betalen. Van kwijtschelding is echter geen sprake: uiteindelijk moeten alle achterstanden worden weggewerkt. Ook particuliere verhuurders in Amsterdam staan er voor open om afspraken te maken over de betaling van de huren – bijvoorbeeld over uitstel of het niet in rekening brengen van rentes - in deze rare tijd, zowel met particuliere huurders, als met bedrijven.

Financiële tegemoetkoming aan maatschappelijke organisaties en gesubsidieerde instellingen

Gemeenten verstrekken veel subsidies: aan onder andere sportclubs, verenigingen, musea en evenementen. Hoe ga je er als gemeente mee om als een evenement niet doorgaat of als een koor een maand niet repeteert? Benader je dit als gemeente kostengericht – geen kosten gemaakt, dus geen subsidie -, of vanuit de inhoud en de maatschappelijke waarde, ongeacht de al dan niet geleverde prestatie?

Het is niet ondenkbaar dat gesubsidieerde instellingen juist nu een liquiditeitsprobleem krijgen. Bijvoorbeeld omdat voorstellingen niet doorgaan of omdat er geen bezoekers komen, zoals in het zwembad en museum, terwijl tegelijkertijd de overhead- en personeelskosten wel doorlopen. Op voorgaande vragen hebben we nog geen eenduidig antwoord. We houden de ontwikkelingen in de gaten en geven zo snel mogelijk een update.

Als gemeente kan je maatschappelijke organisaties en gesubsidieerde instellingen tijdens deze lastige tijd op een aantal punten tegemoet komen. Bijvoorbeeld door een tijdelijke huurverlaging te geven aan organisaties die gemeentelijk vastgoed huren of door een vrijstelling van de ozb. Bovendien kan je overwegen om leges voor afgelaste evenementen niet te innen.

Alle dak- en thuislozen opvangen

Dak- en thuislozen worden [hard geraakt](#) door de coronacrisis. Waar iedereen opgeroepen wordt zo veel mogelijk thuis te blijven, heeft deze groep geen thuis om naar toe te gaan. De daklozenopvang biedt uitkomst, maar daar zit ook een keerzijde aan. Veelal staan de bedden in de slaapzalen dicht op elkaar en ook de ruimte in de eetzalen is beperkt, met alle risico's van dien. Daklozen met gezondheidsklachten isoleren, gaat niet tot nauwelijks. Bovendien zijn de openingstijden van veel opvanglocaties beperkt en zijn dak- en thuislozen overdag alsnog aangewezen op de straat. Openbare voorzieningen waar zij doorgaans een toevlucht toe nemen, bijvoorbeeld bibliotheken en buurthuizen, zijn gesloten.

Extra capaciteit voor 24-uursopvang is nodig, zodat iedereen van de straat is. Daarnaast zijn aparte opvanglocaties voor dak- en thuislozen met gezondheidsklachten noodzakelijk, om verspreiding te voorkomen. Hoe zorg je voor goede opvang en neem je tegelijkertijd de veiligheids- en hygiënemaatregelen in acht? Enkele gemeenten hebben al actie ondernomen.

De gemeente Utrecht richtte een speciaal pand in voor dak- en thuislozen die besmet zijn met het coronavirus, waar zij opgevangen en verzorgd worden. Ook [Den Haag](#) heeft een aparte locatie ingericht waar dak- en thuislozen met ziekteverschijnselen opgevangen kunnen worden. Bovendien zijn er extra locaties geopend, voor 24-uursopvang. Vooralsnog zijn in beide gemeenten geen daklozen met coronabesmettingen.

[Tilburg](#), één van de gemeenten met de meeste coronabesmettingen, kwam capaciteit tekort in de opvang, doordat de bedden verder uit elkaar zijn gezet. Daarom is er voor extra capaciteit gezorgd door de gemeentelijke gymzaal in te richten als tijdelijke opvanglocatie. Deze locatie blijft ten minste tot 6 april geopend. Er is voor extra toezicht op de locatie en in de wijk gezorgd.

Kortom, biedt dak- en thuislozen een onderkomen door de opvang 24/7 open te stellen en zorg voor extra capaciteit, bijvoorbeeld door het inrichten van gemeentelijke gymzalen of andere gemeentelijke panden, zodat er een goede spreiding is. Richt daarnaast ruimtes in waar dak- en thuislozen met gezondheidsklachten opgevangen en verzorgd kunnen worden. Bovendien kan je het gesprek aangaan met hotels om daar noodopvang te creëren voor dak- en thuislozen, zoals bij onze zuiderburen in Gent gebeurt.

Voedselbanken

Het [contrast](#) tussen het hamstergedrag en de recordomzet van supermarkten, en voedselbanken die als gevolg van het massaal inslaan van voedsel zonder producten komen te zitten, kan haast niet groter zijn. In sommige gemeenten, zoals [Haarlem](#) boden restaurants en cafés, die noodgedwongen moesten sluiten, tijdelijk uitkomst. En in [Groningen](#) gaat een restaurant samen met een grote supermarktketen de komende tijd maaltijden van €2,50 bereiden. Het zijn mooie en hoopgevende initiatieven, maar met de te verwachten groei van klantengroei van zzp'ers, oproepkrachten en flexwerkers zijn de voedselbanken en een structurele oplossing nodiger dan ooit.

Tegelijkertijd bestaat het vrijwilligersbestand voor een groot gedeelte uit gepensioneerden. Om deze vrijwilligers niet onnodig aan risico's bloot te stellen zijn, hebben een aantal voedselbanken besloten de deuren te sluiten. De landelijke koepel van voedselbanken bepleit daarom om klanten van de voedselbanken tijdelijk coupons te geven waarmee ze boodschappen kunnen halen bij de supermarkt. In [Den Haag](#), waar de voedselbank tot zeker 6 april gesloten is, heeft de gemeente daar al gehoor aan gegeven. In plaats van een voedselpakket ontvangen de mensen een supermarktbon. Ook de Stichtse Vecht en Gouda kiezen voor deze aanpak. In Gouda wordt gekozen voor een vergelijkbare aanpak en zullen de 30 tot 50 huishoudens die in de knel komen door supermarkten geholpen worden. De kosten daarvan kunnen worden gedeclareerd bij de gemeente.

Een ander probleem is dat klanten vanwege de thuisisolatie of quarantaine niet naar de voedselbank kunnen komen. In verschillende gemeenten staan vrijwilligers op om de voedselpakketten aan huis te bezorgen. Zo gaat de voedselbank in het Groningse Hogeland binnenkort bezorgen. Gemeenten kunnen voedselbanken bij de coördinatie helpen en waar nodig vervoer en mankracht mobiliseren.

Markten wel of niet

Weekmarkten, elke gemeente heeft ze wel. De ene gemeente laat de markt doorgaan, in de andere wordt het afgelast. Waar marktkooplieden uit [Dordrecht en Rotterdam](#) een kort geding aanspannen tegen de gemeente vanwege het afgelasten van de markt, besloten de marktkooplieden van de Botermarkt in [Haarlem](#) zelf om in ieder geval tot 6 april te stoppen. Er zijn verschillende overwegingen voor het al dan niet door laten gaan van de markt, maar één ding is duidelijk: de markten door laten gaan zoals voor de coronacrisis gebeurt nergens.

In [Rotterdam](#) zijn alle markten de komende tijd afgelast, in het kader van de volksgezondheid. Ook de weekmarkten in [Weert](#) komen tot en met 6 april te vervallen, op aandringen van de Veiligheidsregio Limburg-Noord. De markt in Weert heeft een regionale functie en trekt doorgaans meer dan duizend bezoekers. Afstand houden is dan onmogelijk. Bovendien vallen veel bezoekers in de kwetsbare groepen. De gezondheidsrisico's zijn te groot.

Andere gemeenten kiezen er voor de markten in aangepaste vorm door te laten gaan, zoals Leiden en Amstelveen. Om de drukte te beperken, zijn non-food kramen op de markt in [Leiden](#) niet meer welkom. De andere kramen worden meer uit elkaar geplaatst. Ook marktlui zonder vaste standplaats mogen niet deelnemen aan de markt. Bovendien zijn statafels en stoeltjes verboden, net als borden met etenswaren om te proeven.

Ook de markt in [Amstelveen](#) – die vorige week nog werd afgelast om het verspreidingsrisico in te dammen – gaat met soortgelijke maatregelen door. Mede omdat de markt een belangrijke rol heeft in de voedselketen en omdat veel inwoners hun boodschappen hier halen, is de gemeente gezwicht. De markt wordt gezien als winkelgebied in open lucht, waar – net als in de supermarkt – *social distancing* in acht moet worden genomen.

Laat je de markt doorgaan, dan snijdt het mes aan twee kanten: de supermarkten worden ontlast en de marktkoopliden kunnen hun waren verkopen. Het is echter wel van groot belang dat alle gezondheids- en veiligheidsmaatregelen in acht worden genomen.

Thuisonderwijs en gezinnen zonder laptop

Huiskamers worden omgebouwd tot opnamestudio's, zodat leerlingen de lesstof via YouTube kunnen bekijken, appgroepen worden ingezet om het kringgesprek te voeren en de één-op-één gesprekken met de mentor verlopen via Skype. Het is bewonderenswaardig dat met deze creatieve oplossingen het onderwijs gewoon doorgaat. Maar wat doe je met leerlingen die thuis geen laptop of computer hebben en de school er geen te leen meer heeft? [Deze groep](#) mag niet het kind van de rekening worden. We moeten voorkomen dat kansengelijkheid door de coronacrisis toeneemt.

Driekwart van de Nederlandse gemeenten is aangesloten bij [Stichting Leergeld](#). Deze stichting zorgt er voor dat kinderen die het niet breed hebben, toch kunnen deelnemen aan binnen- en buitenschoolse activiteiten. Via gemeenten kunnen gezinnen een beroep doen op Stichting Leergeld, ook om een laptop of computer aan te schaffen. De [gemeente Harderwijk](#) wijst inwoners nu expliciet op deze mogelijkheid. Ook [Den Haag](#) doet dit. Is jouw gemeente aangesloten bij Stichting Leergeld? Breng de mogelijkheden dan actief aan de man en zorg dat aanvragen snel verwerkt worden, zodat kinderen die nu nog geen laptop of computer hebben snel voorzien zijn en weer volledig mee kunnen doen aan het thuisonderwijs.

Is jouw gemeente niet aangesloten bij Stichting Leergeld? Dan kan het [jeugdeducatiefonds](#) een uitkomst bieden. Scholen kunnen via dit fonds financiële steun aanvragen voor leerlingen, bijvoorbeeld voor de aanschaf van een laptop of computer, zodat zij zich zo goed mogelijk kunnen ontwikkelen. Om zo'n aanvraag te kunnen doen, moeten scholen gecertificeerd worden door het Jeugdeducatiefonds. Deze week zijn 39 scholen extra gecertificeerd, zodat ze snel aanvragen kunnen doen en er voor kunnen zorgen dat kinderen die thuis geen laptop of tablet hebben er snel een krijgen.

Ook voor kwetsbare gezinnen is dit een erg moeilijke tijd. School, werk en sport zijn normaal manieren om te ontsnappen aan het gespannen gezinsleven. Die mogelijkheden vallen opeens weg, waardoor de sociale onveiligheid in de gezinnen toeneemt. Voor kinderen van ouders met cruciale beroepen zijn de kinderdagverblijven en scholen open voor opvang. De gemeente [Dordrecht](#) stelt de opvang ook open voor kinderen uit kwetsbare gezinnen. Zo krijgen de kinderen structuur en veiligheid en blijven ze in beeld bij de leerkrachten. Ook andere gemeenten zijn bezig met het opzetten van opvang voor kinderen uit kwetsbare gezinnen.

Sociale onthouding en eenzaamheid

Sociale onthouding, tot voor kort kende niemand het woord, nu kent iedereen het. Sportclubs, verenigingen, scholen, buurthuizen, cafés en restaurants moeten de deuren sluiten. Ook wijkteams kunnen niet werken zoals ze gewend zijn. Dit alles trekt een zware wissel op de samenleving en zeker op ouderen, mensen met een kwetsbare gezondheid, alleenstaanden en mensen die wat extra aandacht kunnen gebruiken.

Om deze mensen niet in de kou te laten staan, heeft de [gemeente Valkenswaard](#) geïnvesteerd in burenhulpprogramma's. Deze programma's worden gedragen door de wijkcommissies en ondersteund door professionals vanuit de gemeente. Inwoners met een hulpvraag óf aanbod kunnen hier telefonisch terecht.

Ook in andere gemeenten zetten de wijkteams hun werkzaamheden aangepast voort. In [Zwolle](#) zijn de wijkteams elke werkdag de hele dag telefonisch bereikbaar en worden er zelfs extra medewerkers ingezet. Ook de [Zaanse](#) wijkteams zijn telefonisch bereikbaar.

Met name veel ouderen zijn eenzaam. Waar vrijwilligers deze ouderen normaal gesproken bezoeken, zijn er nu door verschillende vrijwilligers- en ouderenorganisaties, zoals de [ANBO](#) en [NLvoorElkaar](#) belacties opgezet. Ouderen worden gebeld of kunnen zelf bellen met vragen over corona of om juist een doodnormaal praatje te maken.

Dit artikel zou niet tot stand zijn gekomen zonder de inbreng en inzet van de vele PvdA-wethouders en andere PvdA'ers. Het is hartverwarmend om te zien hoe we samen deze crisis te lijf gaan. Het Centrum voor Lokaal Bestuur staat jullie graag met raad en daad bij, ontvangt graag alle mooie lokale initiatieven en hoort ook graag waar jullie lokaal tegenaan lopen. We zijn daarvoor per mail (clb@pvda.nl) en per telefoon (06-51691177, 06-38745142 of 06-21446699) bereikbaar.